

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät ovat kannatettavia muutoin kuin sidosyksiköiden 10%:n vähimmäisomistusvaatimuksen osalta. Laaditun esityksen keinoilla sen sijaan ei asetettuihin tavoitteisiin päästä.

Pienten kuntien osalta palvelujen järjestämisellä yhteistyössä on muun muassa pyritty kustannussäästöihin ja palvelujen toimintavarmuuteen, volyymien ollessa pienet. Muutoksen seurauksena etenkin pienet kunnat menettäisivät mittakaavaetua palvelujen hankinnassa ja kohtaisivat haasteita esimerkiksi vastaavien ICT-infran sekä järjestelmien hankkimisessa sekä tarvittavan henkilöstön rekrytoinnissa muutosta toteuttamaan.

Sidosyksikköhankintojen korvaaminen kilpailutuksilla voi tuottaa haasteita palveluiden jatkuvuuden turvaamisen osalta riippuen hankittavasta palvelusta (esim. järjestelmien vaihto useasti; työmäärä ja hankintakustannus, kustannus palvelutuotannon aloittamisesta), markkinatilanteesta (onko alueella toimivaa markkinaa ao. palvelussa) ja hankintayksikön (koko, volyymi riittävän kiinnostava tarjoajille) mukaan.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Markkinavuoropuhelua ja markkinakartoitusta tehdään jo nyt. Nyt esitetty uudistus lisäisi kustannuksia ja työtä, hankintojen toteuttamisessa.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Markkinakartoitusta tehdään jo nyt suuremmissa hankinnoissa, joten uudistus ei tuo hankintavalmisteluun lisäarvoa, vaan lisää työmäärää ja nostaa kustannuksia.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt keinot ovat sopivia tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteita ei aina saavuteta markkinatilanteen takia, sillä kasvukeskuksien ulkopuolella esim. jätehuolto-, puhtaus- ja ravintopalveluissa sekä ICT:n tuki- ja lähipalveluissa ei välttämättä ole toimivaa markkinaa.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Puolangan kunta ei kannata sidosyksikköjä vähimmäisomistusta koskevaa esitystä esitetystä muodossaan, vaan esittää että vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähintään säätää mahdollisuus poiketa siitä. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioon ottavat erityispiirteet.

Ehdotettu 10 % vähimmäisomistusta koskeva vaatimus aiheuttaa lisäkustannuksia palveluiden uudelleenjärjestelystä sekä etenkin pienille kunnille tarvetta palkata lisäresursseja palveluiden hallinointiin.

Harvaanasutuilla alueilla markkinoiden toiminta on usein rajallista. Sidosyksiköiden merkitys vaihtoehtona omalle tuotannolle korostuu alueilla, joissa työvoiman saatavuus on heikompaa kuin kasvukeskuksissa.

Toimialoista ICT-infrastruktuuripalveluita tuottavat sidosyksiköt ovat erityisen keskeisessä asemassa, sillä ne turvaavat yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisen ICT-infrastruktuurin turvallisuutta sekä tieto- ja kyberturvallisuuden toteutumista omistajilleen. Kriittisen ICT infrastruktuurin toimivuus on elintärkeää julkisen sektorin varautumisessa ja huoltovarmuuden toteutumisessa.

Vaatimus on myös ristiriidassa perustuslain 121 §:n määrittelemän kuntien itsehallinnon kanssa

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kunnan tulisi tällöin vaihtoehtoisesti joko järjestää palvelut itse (ohjelmistohankinnat; henkilöstön rekrytoinnit) tai perustaa pienempi yhtiö, jossa olisi vaadittu vähintään 10 % omistusosuus, tai ostaa palvelu yksityisiltä yhtiöiltä.

Perustuslain kuntien itsehallinnon turvaavaan § 121 näkökulmasta muutos asettaa kunnat epätasa-arvoiseen asemaan. Lainvalmistelussa ei ole riittävästi arvioitu, miten vähimmäisomistusvaatimus rajoittaa kuntien mahdollisuuksia järjestää tarvitsemiaan palveluita. Esitys asettaa kunnat

eriarvoiseen asemaan niiden koon ja sijainnin perusteella, mikä vaikeuttaa erityisesti pienten ja harvaan asutuilla alueilla sijaitsevien kuntien tukipalvelujen järjestämistä ilman sidosyksiköiden tarjoamia ratkaisuja.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Talous- ja henkilöstöhallinnon sekä ICT-toimintojen palvelut joudutaan järjestämään uudelleen. Tästä aiheutuu satojen tuhansien eurojen kertaluonteiset kustannukset, mitä uudelleenjärjestely ei koskaan tuota takaisin. Palvelujen saatavuus vaarantuu. Omana toimintana ei ole mahdollista toteuttaa em. palveluita.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Kunnassa ei ole asiaa linjattu.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Emme ole tunnistaneet muutoksesta aiheutuvia hyötyjä.

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaade aiheuttaa ennemminkin toiminnallisia ja taloudellisia vahinkoja erityisesti pienille kunnille

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Muutoksille esitettyjen siirtymäaikojen tulee olla merkittävästi pidempiä kuin hallituksen esityksessä.

Lainsäätäjän tulisi huolehtia, että laissa otetaan kantaa siihen, että lain muutoksen nojalla päättyvistä

sopimuksista ei seuraisi sanktioita osapuolille.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

- Sidosyksikköjen osakkuuksista ja lunastuksista sopiminen sekä niiden toteutus
- Sidosyksikköjen sopimuksilla toteutettuihin ratkaisuihin liittyvien sopimusten neuvottelu
- Aiemmin sidosyksikön tuottamien palveluiden järjestäminen
- Omien tarpeiden suunnittelu ja kuvaaminen, vaatimusmäärittelyt
- Tarvittavien ulkoisten palveluiden kuvaaminen, kilpailuttaminen, toimittajavalinnat, sopimusneuvottelut, hankinnat
- Hankinta-, ICT sekä talous- ja HR osaajien rekrytointi, henkilöstön kouluttaminen
- Toimintaprosessien kuvaaminen, palveluiden käyttöönotto ja tuotannon käynnistäminen
- Tekniset toteutukset ICT: käyttäjäympäristöt, perusintegraatiot, verkkoratkaisut, päätelaiteasennukset, substanssijärjestelmät
- Talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien ja toimintojen käyttöönotto; järjestelmät, integraatiot, teknisen toteutuksen työ

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Lähtökohtaisesti Puolangan kunta katsoo, että muutosta ei tulisi toteuttaa.

Mikäli se toteutettaisiin, poikkeuksena olisi hyvä arvioida pienten kuntien mahdollisuutta hankkia edelleen palveluita sidosyksiköltä, ottaen huomioon haastavampi tilanne käytettävissä olevien resurssien suhteen toimintojen uudelleenjärjestelyssä, hankintaosaamisessa sekä jatkuvien palvelujen järjestämisen resursseissa. Muutoksessa tulisi myös huomioida alueiden erilaisuus, onko järjestettävissä palveluissa olemassa toimivaa markkinaa.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Kuntien omistamat, sidosyksikköinä toimivat yhtiöt ovat tärkeitä kuntien varautumisen näkökulmasta, koska tiettyjä kunnan toiminnan kannalta keskeisiä palveluita tulee voida tuottaa myös niissä tilanteissa, joissa se ei olisi pelkästään yksityisen sektorin lähtökohdista katsottuna enää kannattavaa.

Markkinaehtoisten palveluiden saatavuus vaihtelee alueittain ja loppukädessä kunnalla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös tilanteissa, joissa markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Yhtiöjärjestelyin voidaan rikosrekisterin tarkoitusta kiertää siten, että vastuunalaisiksi toimijoiksi nimetään henkilöt, jotka eivät välttämättä tosiasiallisesti edes toimi yhtiössä. Vakuutus purkusanktioineen ja vahingonkorvauksineen antaa enemmän turvaa.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Ehdotetulla muutoksella ei vaikutusta.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Tätä pitää harkita uudelleen. Muun muassa jälki-ilmoitukset kansallisissa hankinnoissa lisäävät hallinnollista työtä ja kustannuksia.

Muut huomiot

Puolangan kunta yhtyy sekä Kuntaliiton että 16 maakuntaliiton yhteisesti tekemään kannanottoon, nyt lausuttavana olevasta hallituksen esityksestä.

Lausuntojen pyytämistä rajoitetusti voidaan pitää huolestuttavana, koska erityisesti pienet ja keskisuuret kunnat ovat todennäköisesti esitetyn uudistuksen suurimpia häviäjiä.

Peltola Harri
Puolangan kunta